

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Питання захисту прав і свобод людини є одним з ключових, що стоїть у порядку денному роботи усіх без винятку органів державної влади України. Не зважаючи на досить розгалужений національний механізм захисту прав і свобод громадян України, проблема їх порушення та відновлення залишається як ніколи гострою. Діяльність правоохоронних органів України, насамперед Національної поліції та прокуратури, судової системи, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у цьому напрямку наразі залишає бажати кращого.

Яскравим свідченням неефективності діяльності вищезазначених елементів національного механізму захисту прав людини є кількість звернень громадян України зі скаргами на порушення їхніх прав і свобод до Європейського суду з прав людини. За цим показником Україна стабільно посідає перші місця у негласному змаганні серед європейських країн за статус країни з найнижчим ступенем захисту прав людини поряд з Росією та Туреччиною.

Як відомо, 2 червня 2016 року після тривалих суперечок український парламент ухвалив два надзвичайно важливих для нашої країни нормативно-правові акти – зміни до Конституції щодо правосуддя та новий закон про судоустрій та статус суддів. Їх підписали та офіційно опублікували наприкінці червня, а 30 вересня того ж року вони набули чинності.

Однією з найбільш вагомих новацій цієї реформи стало запровадження в Україні раніше невідомого національному конституційному праву інституту конституційної скарги. Раніше українські громадяни не мали можливості безпосередньо звертатися до єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні – Конституційного Суду України – зі скаргами, у яких можна було б поставити під сумнів відповідність положень законів, на які посилаються суди загальної юрисдикції під час ухвалення ними рішень та винесення вироків,

Конституції України (конституційність). До внесення змін до Конституції України у червні 2016 року коло суб'єктів права звернення до конституційного Суду України з конституційними поданнями стосовно конституційності законів у цілому чи окремих їхніх положень було жорстко обмежене. І серед таких «щасливчиків» громадян України не було. Максимум, що дозволяло українським громадянам конституційне законодавство України до вересня 2016 року, так це звертатися до Конституційного Суду України з проханням здійснити офіційне тлумачення окремих положень законів, не ставлячи при цьому під сумнів факт їхньої конституційності.

Сам механізм подання конституційної скарги було унормовано трохи згодом. 13 липня 2017 року Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону України «Про Конституційний Суд України», який передбачив процедуру розгляду конституційних скарг громадян України. І хоча у ньому не наводиться визначення дефініції «конституційна скарга», проте це не заважає повноцінному запуску нового інструменту захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фактично одразу (а точніше вже на четвертий день) після набуття чинності новою редакцією вищезазначеного закону, до Конституційного Суду України почали надходити перші конституційні скарги. Станом на 29 листопада поточного року до секретаріату Конституційного Суду України надійшло десять конституційних скарг. І це лише початок, оскільки наразі українські громадяни ще досить слабо обізнані з тими можливостями, які надає їм інститут конституційної скарги. Крім того, конституційна скарга тісно прив'язана до розгляду кримінальних, цивільних та інших категорій справ судами загальної юрисдикції. Таким чином, громадяни можуть оскаржити не будь-який закон, який їм заманеться чи не подобається, а лише той, на який послався суд загальної юрисдикції, постановляючи рішення чи вирок у конкретній справі. Зазначене обмеження повинно убезпечити Конституційний Суд України від нічим необмеженої навали конституційних скарг від українських громадян (враховуючи їхню схильність до несприйняття багатьох законів, особливо тих,

що передбачають встановлення додаткових зобов'язань чи витрат). Крім того, саме така процедура має мінімізувати ймовірність зловживання громадянами України належним їм правом на подання конституційної скарги, оскаржуючи всі закони без винятку.

Про ефективність цього засобу захисту прав і свобод можна буде зробити висновок лише за результатами розгляду Конституційним Судом України перших скарг. Наразі, вважаємо за доцільне провести у засобах масової інформації, в установах і організаціях широку кампанію з інформування населення нашої держави про нові можливості захисту ними своїх основних прав і свобод, які надає їм інститут конституційної скарги.

Очевидно, що запровадження в Україні інституту конституційної скарги можна вважати прогресивним і необхідним кроком у напрямку удосконалення національного механізму захисту прав і свобод людини в Україні. Розширення юридичного інструментарію захисту громадянських і не тільки прав особи в Україні за рахунок конституційної скарги має сприяти втіленню в життя однієї з ключових засад сучасного конституційного ладу України, закріпленої у ч. 2 ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».